

Siriya türkmenleri

Category: Kitapcy,Taryhy makalalar
написано kitapcy | 22 январа, 2025
Siriya türkmenleri

SURIYE TÜRKMENLERİ

Osmanlı İmparatorluğu'nun 400 yıl boyunca adaletle hükmettiği Suriye topraklarında günümüzde 3 milyonu aşkın Müslüman Türkmen yaşıyor. Suriye yönetiminin asilimilasyon politikası ile karşı karşıya bulunan Müslüman Türkmenler, tüm olumsuzluklara rağmen milli benliklerini korumaya ve 'Türkmenlük'lerini unutmamaya çalışıyorlar. Tek dayandıkları güç ise, uluslararası alanda yıllardır Suriye Türkmenleri'ne desteğini esirgemeyen Türkiye Cumhuriyeti ve Türkmenistan. Suriye Ortadoğu'da pek çok din, mezhep, ırk ve dilin bir arada yaşadığı demografik yapıya sahip bir ülke. Bugünkü Türkiye-Suriye ilişkilerine ve Suriye'de yaşayan Türkmen azınlığın sorunlarına geçmeden önce Suriye'nin tarihini ve Türkmenlerin Suriye topraklarına ilk adım atışını incelemekte yarar var.

■ Türkmenler Suriye Topraklarında

İslamiyet'in doğuşu ile birlikte tüm Arap yarımadasına hızla yayılan İslam dini, bugünkü Suriye topraklarına Hz. Ömer döneminde girmiştir. İslam'ın Suriye'de yayılması Emevi ve Abbasi'lerin Hilafet döneminde tüm hızıyla devam etmiştir. Türkmenlerin Suriye'ye gelişleri 11. yüzyıla kadar dayanır. Suriye topraklarına ilk olarak Oğuzların Türkmen kolu adım atmıştır. Türkmenlerin bölgeye kesin yerleşmeleri ise Büyük Selçuklu Devleti'nin Gazneliler'le yaptığı Dandanakan Savaşı sonrası olmuştur. Özellikle Halep, Lazkiye, Trablus Şam, Hama ve Humus Golan Konetera gibi şehirlere yerleşen Türkmenler, 1070 yılında Güney Suriye'yi tamamen ele geçirmiştir. 1078 yılında Selçuklu Hükümdarı Sultan Melikşah Suriye Selçuklu Devleti'ni kurma emrini vermiştir. Oğuzların Yıva Boyu, Bayat, Avşar, Beydilli, Döger ve Üçoklar Oymakları, Şam ve Halep

şehrine yerleştirilmişlerdir. Bu bölgedeki Türk Boyları 1096 yılında Selahattin Eyyübi komutasındaki Müslümanlarla birleşerek Haçlılara karşı bölgeyi korumuşlardır. Selahattin Eyyübi'nin ölümünden sonra bölgeye bir başka Türk Devleti olan Memlükler hakim olmuştur. Bu dönemde Anadolu'ya hakim olan Anadolu Selçuklu Devleti 1243 yılında Moğollarla yaptığı Köseadağ Savaşı'nı kaybetmesi üzerine Moğol baskısı altında kalmış, Kayseri ve Sivas'ta yaşayan Türkmenler kitleler halinde Suriye'ye göç etmişlerdir.

■ Suriye'deki Türkmenler

Suriye Türkmenleri'nin 1936'dan beri Türkmençe konuşmaları ve Türkmençe yayın çıkartmaları yasak. Her türlü kültürel haktan mahrum olan Türkmenler azınlık, Günümüzde Türkmençe eğitim görmesine izin verilmeyen. Türkmen azınlığın, dernek ve vakıf kurmasına izin verilmediği için bir araya gelerek kendilerini ifade edemiyorlar. Beşşar Esad'ın sayesinde Suriye Türkmenleri'nin temel hak ve özgürlüklerinin iadesi konusunda çok iyi adım atılmıştır. Türkmenler çok iyi özgürlüklerine kavuştu. Suriye Türkmenleri'nin Bugünkü Durumu 1. Dünya Savaşı'nın ardından Fransız mandası altındaki Suriye sınırları içinde bırakılan Sancak Bölgesi (Hatay-İskenderun) 1938 yılında bağımsızlığını ilan ederek Türkiye'ye bağlandı. Türkiye'nin bu diplomatik zaferi Suriye topraklarında yaşayan Türkmen azınlık için bir umut ışığı olmuştur. Suriye'de kalan Türkmen nüfusun geleceği konusunda kalıcı bir çözüm bulunamadı. Dolayısıyla Suriye topraklarında kalan Türkmen nüfusun siyasi ve kültürel hakları hukuki bir zemine oturtulamadı. Bugün Suriye'deki Türkmenler yoğun olarak Lazkiye ve Halep ve Homos ve Hama ve Golan bölgesinde yaşamaktalar. Ayrıca başta Şam olmak üzere birçok bölgede de azınlık halinde birçok Türkmen yaşamaktadır. ve 1994 ise, İskenderun ve Hatay da Bayir-Bucak Türkmenleri Yardımlaşma Derneğini kurmuşlardır.

■ Lazikiye Türkmenleri

Suriye'nin Akdeniz kıyılarında, başta Lazzikiye şehir merkezi Cimmel Harası (Türkmen Mahallesi) olmak üzere Basit, Bayır, Behlüliye, Kesap nahiye ve köylerinde Bayır-Bucak Türkmenler yaşamaktadır Bu şehir ve nahiyelere bağlı Türkmenler'in yaşadığı köy sayısı ise yörelere göre Lazkiye merkezi ve civarında 265 Türkmen köyü vardır ve şöyledir: Lazzikiye vilayet merkezi ve Kesap Nahiyesi'ne bağlı 6; Bucak bölgesinde sahil boyunca 84; Behlüliye Nahiyesi'ne bağlı 12; Bayır Nahiyesi merkezine bağlı Kebeli'nin kuzeyinde 27, doğusunda 8, güneyinde 11; İncesu'nun batısından güneye doğru olan bölümünde 20, doğusunda 17. Suriye hükümeti, son yıllarda Türkçe yer adlarını Arapça'ya çevirmiştir. İsabeğli "İseviye", Kabamazı "Belutiye", Tırınca "Ümitüyur", Karınca "Behlüliye" olmuştur. Bazı Türkmen köyleri : (Karamustafa, Büyükpınar,Köy Çiçekliyazı mahalleleri) , hayat, sallor, al yamamah, assamra, al ğassaniyeh, kastalmaaf, ğamam, um tuyur, zinzıf, Turunç, Meydancık, Hacranlı Hasancık Saray, Camuslu, Bödirsiye, Karaca, Çamurlu, Bostancık, Fakıhasan, Karabacak, Mollomahmutlu, Ubeydiye, Karamanlı, Kara Cücük, Türkmenli, Çalkamanlı, Sağırt, Ali, Elmalı, Abanlı, Bayır nahiyesinden, Gebelli, Dervişhan, Gebere, Şeren, Karaahmet, Gökdağ, Yumuşak, Mıllıklı, Kebir,Murtlu, Karakisa, Ulucak, Kara pınar, Aşağı Karamanlı, Yukarı Karamanlı, Saldıran, Karacağız, İsapınar, Kulcuk Pınar, Kulcuk, Çukurcak, Nisibin, Dağdağan, Çovkaran, Sarraf, Kapıkaya, Ablaklı, Kapaklı, Çanacık, Koralı, Çınarlı, Kızıkçuracık, El Kasap, Kislecik, Mahruka, Kuruca, Kızınca, Ağcabayır, Cümeren Yamadı, Burc-İslam, Sulayıp.

■ Halep Türkmenleri

Osmanlı Devleti döneminde Türk nüfusunun idari merkezi Halep'ti. Halep, sokaklarında Türkçe konuşulan bir yerdı. Türk mimari ve sanat eserleri Halep'te oldukça çoktur. Suriye'de Halep şehrinde daha çok yaşayan Türkmenler vardır şehir merkezi Huyluk harası(büyük bir Türkmen Mahallesi , Huyluk Türkmen harasının nüfusu 700,000 tahmin edilir) , Kürtdağı, Cerablus, Mümbiç, Musabeyli, Azez nahiyeleri ve yörelerinde

Türkmenler yaşamaktadır , Bu şehir ve nahiyelere bağlı Türkmenler'in yaşadığı köy sayısı ise yörelere göre şöyledir: Cebeli Sema'nın doğusunda nahiye merkezi ile 16; Kilis'in güneyinde Azez Kazası'na bağlı, Azez ile Aferin Suyu arasında 17, Azez'in doğusunda 29, güneyinde Halep'e bağlı 3; Çobanbeğ Nahiyesi'nde Mümbiç Kazası'na doğru 54, aynı kazanın güneyinde 15; Baraklı Oymağı'ndan Cerablus Nahiyesi'ne bağlı 26; Sacır Suyu'nun güneyinde 23; Urfa hudud nahiyesi Mürşid Pınarı ve Akçakale Kazası'nın güneyine isabet eden ve Belih Irmağı'na kadar uzanan sahada Halep şehrindeki Türkmen mahallelerinin dışında, bölgedeki Türkmen köylerinin sayısı 350'yi bulmaktadır.Halep Bazı Türkmen köyleri : mirza, kerpiçli, arabazi, merhan (balwa),khalisa ,dashlihayuk ,karsanle ,aiyasha ,talaysha, sakizlar ,sande ,arabcurduk ,dabis ,bizaah ,bozilja ,agdash, beyliz, nabğa, kanlı koy, eşekli, usbağılar, gavureli, amerne, bel veren, taflı, lilve, yusuf başa, kadılar, memeli, kurucu höyük, taş atan , buyan, dadlı, belli, sakkal veran, kara yakub, kara taş, kara kuz, balalı köy, bandarlık, duraklı, anbarlı, hacı hasanlı, kara baş, bir elli, avşar, küllü, dabık, yazlı bağ, ıral, şüvirin, delha, iğde, tukmen barıh, kara köy, kara mazraa, harab mamal, azak, hava köy, telile, beş curun, sinekli, ziyaret, okuf, çoban bey, hedeбет, tiral, kurt, öküz öldüren, cubbon, üvilin, zülüf, kalkum, bablimun, tat hums, çeke ,dashkapo, samandra ,bahwarta ,harcala, kndra

■ Hama ve Humus Türkmenleri

"Humusta kim derse ben Türkmen değilim o aslında humuslu değildir " , işte Suriye tarihçisi (Süheyl zakkar) demiş , çünkü ona ve eski Arab tarihçisine (bin el esir)a göre, 11. yy humusu büyük bir deprem yıkmış, tamamını viran etmiş sonra humusu yeniden tamir eden Türkmenlerdir (zingilar ve Selçuklular), Nureddin Mahmut bin zingî tarafından, humusun merkezinde eski haralarından birinin adı haratul-Türkmen(Türkmenler harası) ve eski şehir kapılarından birisi babu- türkmen (Türkmen kapısı) ama bu günlerde bu haralarda

yaşayan Türkmenler tamamen arablaşmış . Suriye'nin Hama-Humus şehirleri ve Lübnan sınırı arasında kalan kısımdır. Türkmenler genellikle Humus'ta ve Humus köylerinde ve bazı Hama köylerinde yaşamaktadırlar. Osmanlı imparatorluğun devrinde Buralara yerleştirilmeğe davet edilen ve iskana me-mur olan oymaklar şunlardır: Kara Avşar, İnallu, Döğer oğlanı, Hama Değeri Mustafa kethüda, Hama Düğeri tabi-i Derviş kethüda, Şam Beğmişlüsü, Hüccetlü, Kapu-uşak, Eymir-i Dündvarlu, Çozlu Çerkez-oğulları, İdris Kethüdaya tabi Abalu, Tokuz han Harbendelüsü, Kara Tohtemürlü, Köse Kethüdaya bağlı Şerefli, Uşak obası, Beşîr-oğulları obası, Eymir-i Sincarlu, Bozlu, Ebu Derda'ya bağlı olan Bozlu ,Tohtemürlüsü, Salur (Sellüriyye) türkmenleri, Dindaş oğlu İsmail Bozulus'a bağlı olan Genceli Avşarı, Kızıl Ali, Danişmendlü'ye tabi Kara Halil . Humusa bağlı bazı Türkmen köyleri : baba amr harası (bugünkü Türkmenler Mahallesi) zara, mitras, bdada, arcun, alhusun, dar kabira, kızıl, üm al kasab, samalil, burc kaya. Hamaya bağlı bazı Türkmen köyleri : akrab (kara halili), tulluf, hazzur, huvvir el trukman, bıt natır , hırmıl

■ Kunteyra Golan Bölgesi Türkmenleri :

Burası Filistin sınırına çok yakındır. Kafkasya'dan gelenler 1878'de buraya yerleştirilmişlerdir. bağlı bazı Türkmen köyleri : hafr, al kadırıyye, kafr nafah, zabya, al rezzanıyye, ahmadıyye, huseynıyye, ayn kura, ayn sümsüm, ayn alak, üleyka, ayn ayşa.

■ Şam ve draa Türkmenleri :

Şehirde Türkmenlerin oturduğu büyük bir mahalle bulunmaktadır. Ayrıca Havran ovasında da Türkmenler vardır. Şama bağlı bazı Türkmen köyleri : kaldun, ruhaybe, adra ve bazı şam haraları (el hecer el esvad el tadamün , cöber) ve draaya bağlı bazı Türkmen köyleri : dara şehir merkezi , busra, maarba, burak, Suriye topraklarında yaşayan Türkmen nüfusu 3 milyon aşkın Müslüman Türkmen yaşıyor olarak tahmin edilmektedir. Osmanlı döneminde Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin idari merkezi olan

Halep, bugün hala Türk mimarisinin izlerini taşımaktadır. Ayrıca Halep sokaklarında hala yoğun olarak Türkçe konuşulmaktadır.

Osmanlı'nın Ardından Suriye ve Ortadoğu Manzarası Osmanlı, Ortadoğu'da I. Dünya Savaşı ile birlikte gücünü yitirdi. Savaşın ardından Ortadoğu'da, bölgenin yeni hakimlerinin menfaatlerine uygun bir düzenleme yapıldı. İngiltere ve Fransa, eski Osmanlı vilayetlerinden yapay devletler oluşturdular. Bağdat vilayeti, "Irak" adlı bir devlete dönüştürüldü ve İngiliz egemenliğine bırakıldı. Halep ve Şam vilayetlerinden "Suriye" diye bir devlet çıkarıldı. Öte yandan, tarihsel olarak Suriye'nin bir parçası olan Beyrut ve çevresi, "Lübnan" adıyla ayrı bir devlete dönüştürüldü. Daha güneyde, Ürdün nehrinin batı yakasında ise, o zamana kadar sadece coğrafi bir bölge olan "Filistin" bir devlet haline getirildi. Nehrin doğu yakasında ise "Transjordan" (Ürdünötesi) adlı bir devlet kuruldu. Bu ülke bir süre sonra sadece "Ürdün" olarak bilinecekti. Bu devletlerin hiç biri etnik ya da dini bir birliğe dayanmıyordu. Irak denen ülkede, birbirinden çok uzak üç ayrı grup vardı; Kürtler, Sünni Araplar ve Şii Araplar. Suriye ise daha da karışıktı; Sünni Araplar, Alevi Araplar, Dürziler, Kürtler... Hepsi bu yeni devletlerin çatısı altında yaşıyorlardı. Filistin'de Arapların yanında giderek artan ve kendi devletlerini kurmayı hedefleyen bir Yahudi nüfusu vardı. Lübnan ise Hristiyan Araplar ile Müslüman Arapları barındırıyordu. Ancak bu iki temel kategori de kendi içlerinde mezhep farklılıklarıyla bölünmüşlerdi. Osmanlı sonrasında oluşan Ortadoğu'nun bir başka özelliği ise, sınırların tamamen masa başında ve cetvelle çizilmiş olmasıydı. Sınırlar herhangi bir etnik temel gözetilmeden, yalnızca Fransa ve İngiltere'nin çıkarlarının öngördüğü biçimde belirlendiler. Böylece ortaya tam bir mozaik çıktı. Ancak barış ve bir arada yaşamaya uygun bir mozaik değil, çatışma ve savaşa uygun bir mozaik. Fransa ve İngiltere'nin yeni kurdukları devletlerde yaptıkları düzenlemeler de istikrarı bozucu nitelikteydi.

■ Stratejik Boşluk

Osmanlı sonrasında Ortadoğu'da kalıcı bir düzen ve istikrar oluşturulamamasının nedeni, sömürgecilerin bunu yapabilecek bir güce sahip olmaması değil, bunu yapmak için gerekli olan stratejik anlayışa sahip olmamasıydı. Osmanlı, ele geçirdiği bölgelere "nizam" götürmeyi İlahi bir görev sayan bir anlayışa sahipti. Sömürgeciler ise sadece kendi menfaatlerini gözettiler. Bugünün siyasi literatürüyle, Osmanlı İmparatorluğu "moralpolitik" (ahlaki) bir strateji vizyonuna sahipti. Sömürgeciler ise "reelpolitik" (katıgerçekçi) bir vizyonla hareket ettiler. Bu nedenle, kısa vadede kendilerine menfaat sağlandığını gördüklerinde, bir ülkeyi uzun vadede karmaşa ve istikrarsızlığa sürükleyecek politikalar izlemekten çekinmediler.İngiliz ve Fransız sömürgeciliğinin reelpolitik mantığı Ortadoğu'daki halkların nefretini kazanmalarına yol açtı. Bu nedenle İngiltere ve Fransa Ortadoğu'da çok az bir süre kalabildiler. Arap ülkelerinin başına geçirdikleri kukla liderler, II. Dünya Savaşı'nın ardından birer birer devrildi. İngiltere ve Fransa'nın Ortadoğu macerası da böylece sona ermiş oluyordu.

ABD'nin eski Osmanlı coğrafyası olan Balkanlar'daki stratejisi de yine bölgeye istikrar ve huzur getirecek nitelikte değildir. Washington'ın Sırp saldırganlığına 1991'den 1995'e kadar dört yıl boyunca hiç bir ciddi tepki göstermemesi bunun bir göstergesiydi. 1995'te imzalanan Dayton Anlaşması ise, Aliya İzzetbegoviç'in de belirttiği gibi, bölgeye adalet değil, sadece barış getirdi. Bugün Balkanlar'da Osmanlı'nın mirası olan Müslüman halklar, hala "otorite boşluğu"nun tehdidi altındadırlar.

Kaynak:

Dr. Muhtar Türkmenoğlu "SURIYE HALEP"

Dünya Türkmenleri Eğitim Vakfı

Taryhy makalalar